

Гораш Катерина Вікторівна,
ст. викладач кафедри менеджменту
освіти, економіки та маркетингу
ДВНЗ “Університет менеджменту
освіти”, м. Київ

**Впровадження освітніх інновацій у систему підвищення кваліфікації
педагогічних працівників як наукова проблема**

Анотація

У статті на основі аналізу теоретичних джерел уточнено умови, етапи та види забезпечення впровадження освітніх інновацій та адаптовано їх до системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Ключові слова: інноватика, освітні інновації, впровадження освітніх інновацій, інноваційна діяльність, інформаційне забезпечення.

Постановка проблеми

Освітні інноваційні процеси та інноваційна діяльність педагогічних працівників нині є визначальними чинниками оновлення змісту і системи освіти та суттєвим важелем переходу до моделі інноваційного розвитку України в цілому. Тому сьогодні, впроваджуючи нові знання і технології в освітню діяльність, педагогічні працівники першочергово потребують знань про інноваційні процеси, освітні інновації та навичок практичного застосування новітніх технологій, іншими словами, відповідної підготовки та інформаційної підтримки учасників інноваційних процесів, яку, на нашу думку, забезпечують вищі навчальні заклади системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників – інститути післядипломної педагогічної освіти (далі – ІППО).

Виклад основного матеріалу дослідження

Процес впровадження освітніх інновацій тісно пов'язаний із сучасною педагогічною практикою, яку вивчає нова галузь загального наукового і педагогічного знання – педагогічна інноватика, проблеми

розвитку цієї науки про перебіг інноваційних процесів висвітлені у наукових працях відомих українських і зарубіжних науковців: К. Ангеловські, Л.М. Ващенко, Л.І. Даниленко, М.В. Кларіна, В.Ф. Паламарчук, О.М. Попової, О.Я. Савченко, К. Роджерса та ін.

Враховуючи особливості інноваційної політики високо розвинутих країн світу, їх розуміння розвитку даної науки, в Україні на початку 90-х років ХХ століття взято курс на інноваційний розвиток, який знайшов своє відображення в ряді законодавчих і нормативно-правових документів, таких як: закони України: “Про інноваційну діяльність”[9], “Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності”[8]; у галузі освіти – закони України: “Про освіту”[6], “Про вищу освіту”[7] та інші.

Згідно із законом України «Про інноваційну діяльність», “головною метою державної інноваційної політики є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, нерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоздатної продукції ” [9, с. 2].

Глибинна особливість освітньої політики, за визначенням В. Г. Кременя, полягає в тому, що вона органічно поєднує в собі політичні, соціальні, економічні та власне освітні аспекти. Тільки за такого підходу до освіти ми зможемо вивести її за відомчо-галузеві бар’єри та надати їй сучасної сутності як сфери інтеграції та реалізації загальнонаціональних інтересів і пріоритетів нашої держави [11, с. 168].

В теорії визначено чотири варіанти інноваційної політики – це: політика “інноваційного поштовху”, “ринкової орієнтації”, “соціальної орієнтації”, “спрямування на зміну” [1].

Науковцями з’ясовано, що в Україні останнім часом, розвинулась саме політика “інноваційного поштовху”, що «характеризується тим, що пріоритетні напрями науки і техніки визначаються державою, яка володіє необхідними матеріальними ресурсами, на відміну від інших видів

інноваційної політики, які лише зароджуються в державі, і в яких основні ресурси розподіляються ринковими структурами, вітчизняною й міжнародною громадськістю» [12, с. 28].

Ми погоджуємось із дослідниками, що не всі види інноваційної політики в освіті реалізуються в повній мірі, це зумовлено тим, що розвиток ринкових відносин в Україні триває. Проте, слід зазначити, що освітні інновації, які впроваджуються в освіту в рамках міжнародних й вітчизняних проектів та програм і мають підтримку різних інвесторів, відносяться до цих видів інноваційної політики.

Як приклад, при впровадженні інноваційної програми “Intel® Навчання для майбутнього” у систему підвищення кваліфікації педагогічних працівників було застосовано декілька видів політик - політику, «спрямовану на зміни» (інтеграція зусиль для виконання міжнародних проектів) й політику “інноваційного поштовху” (організаційна і нормативна підтримка з боку Міністерства освіти і науки України) (Наказ МОН України “Про проведення експерименту за програмою “Intel® Навчання для майбутнього”, щодо навчання вчителів використанню інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі ” № 749 від 22.09.2004 р.).

Інноваційна освітня політика формується на загальнодержавному рівні, її реалізація забезпечується нормативною базою і інноваційними процесами, які пов’язані зі створенням нової теорії і практики освіти та підтримкою наукових досліджень в галузі інноватики, яка є однією з фундаментальних дисциплін що суттєво прискорює впровадження освітніх інновацій.

Результати досліджень стану інноваційних освітніх процесів на різних рівнях системи освіти, висвітлені у працях В.І. Бондара [2], Л.М. Ващенко [3], Л.І. Даниленко [4; 5], В.Ф. Паламарчук [13] та інших науковців, які детально дослідили і виклали суть, визначення і закони перебігу інноваційних процесів, концепцію і закономірності теоретичних основ

інноваційного освітнього менеджменту загальну теорію та технологію управління впровадженням освітніх інновацій у навчальний процес.

Проте, теоретичний аналіз наукової літератури показав, що науковцями частіше розглядаються інноваційні процеси щодо управління освітніми інноваціями, розробки інноваційних ідей, їх експериментальної перевірки, інноваційної діяльності у системі загальної середньої освіти, а впровадження освітніх інновацій у систему підвищення кваліфікації педагогічних працівників як педагогічна проблема досліджено недостатньо; технології, етапи та види забезпечення впровадження освітніх інновацій в ІППО потребують подальшого вивчення та уточнення.

Аналізуючи вітчизняний досвід, можна зробити таку диференціацію напрямів системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників, як: підвищення теоретичного рівня знань слухачів і посилення їх практичної спрямованості; активізація самостійної роботи з розвитку педагогічної майстерності; оволодіння новими педагогічними і інформаційно-комунікативними технологіями; залучення педагогічних працівників до науково-дослідної роботи в галузі педагогіки, освітньої інноватики.

Результати аналізу науково-методичних праць та звітної документації обласних ІППО свідчать, що всі ці напрями діяльності системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників є інноваційними і забезпечуються відповідними інноваційними програмами, спецкурсами, технологіями, які активно впроваджуються у систему освіти.

Таким чином, система підвищення кваліфікації педагогічних працівників забезпечує реалізацію стратегій державної освітньої політики щодо її інноваційного розвитку шляхом ознайомлення широкого педагогічного загалу з освітніми інноваціями, здійсненням наукового супроводу впровадження освітніх інновацій та залученням освітян до активної участі в інноваційних процесах, що можливо за умови професійної і психологічної готовності педагогічних працівників до нових потреб ринку праці, нестандартного творчого мислення, самовдосконалення, ефективного спілкування, інноваційної діяльності.

Вирішенню цих завдань сприятиме процес систематичного впровадження освітніх інновацій. Ми погоджуємось із результатами досліджень Т.І. Бєсєди, М.Ю. Красовицького, А.В. Сердюка, які дослідили умови впровадження досягнень педагогічної науки у практику шкіл; Л. М. Ващенко, Л.І. Даниленко - розкрили умови організації запровадження інновацій в діяльність загальноосвітніх навчальних закладів, В.М. Маліхіною, Н.М. Чепурною, О.М. Самойленком - умови впровадження освітніх інновацій в навчальний процес інститутів післядипломної педагогічної освіти.

Критичний аналіз теорії і практики впровадження освітніх інновацій дозволив нам уточнити та обґрунтувати організаційно - методичні, аналітично – інформаційні та психолого-педагогічні умови, які сприяють їх упровадженню у підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Зокрема, *організаційно-методичні умови* передбачають створення та забезпечення діяльності інноваційних і інформаційних структурних підрозділів ІІПО щодо організації впровадження освітніх інновацій, координації, моніторингу, системного інформування та консультування учасників; *аналітично-інформаційні* – викликані гострою потребою у систематизації інформації про освітні інновації, досконалого її відбору на основі аналізу об'єктивних даних, визначення якості; розробка системи інформаційного забезпечення впровадження освітніх інновацій; активного застосування сучасних ІКТ в інформаційних процесах та дистанційному навчанні; створення єдиного інформаційного простору системи післядипломної освіти; *психолого-педагогічні* - виникли у наслідок активних сучасних перетворень у державі, суспільстві і освіті, які створюють у педагогічних працівників розуміння необхідності впровадження освітніх інновацій, але проблема їх психологічної неготовності до змін залишається актуальною.

Етапи впровадження освітніх інновацій у систему підвищення кваліфікації педагогічних працівників нами були уточнені шляхом порівняння проблем впровадження наукових досягнень та передового

педагогічного досвіду. Зокрема, проблеми впровадження досягнень педагогічної науки у практику досліджували М. Ю. Красовицький, А.В. Сердюк, Г.В. Федоров, О.Г. Ярошенко, Н.М. Чепурна та інші вчені; проблему вивчення, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду, зміст та етапи впровадження розкрито у працях В.І. Бондаря, М.Д. Ярмаченка та ін., впровадження освітніх інновацій у систему загальної середньої освіти та етапи цього процесу йдеться у працях Л. М. Ващенко, Л.І. Даниленко, В.Ф. Паламарчук; етапи впровадження освітніх інновацій в інституті ППО розглянуті О.Г. Козловою, В.М. Маліхіною та ін.

Ми погоджуємось із науковцями щодо визначення етапів упровадження передового педагогічного досвіду та досягнень педагогічної науки у практику і зазначаємо, що наукові напрацювання з даного питання є підґрунтям для аналізу і уточнення етапів впровадження освітніх інновацій у нашому дослідженні, оскільки впровадження освітніх інновацій у систему підвищення кваліфікації педагогічних працівників дещо поєднує у собі поняття “впровадження передового педагогічного досвіду” та “впровадження досягнень педагогічної науки”.

Враховані висвітлені раніше у наукових дослідженнях особливості та етапи процесу впровадження досягнень педагогічної науки, передового педагогічно досвіду та освітніх інновацій дозволили визначити такі етапи впровадження освітніх інновацій:

- *діагностичний*, на якому здійснюється моніторинг якості підвищення кваліфікації в ІППО, виявлення кола проблем; оприлюднення результатів моніторингу для усвідомлення педагогічним колективом необхідності змін і впровадження інновації; пошук і актуалізація нових ідей;
- *підготовчий* забезпечує готовність педагогічного колективу до впровадження освітніх інновацій: ознайомлення з метою, змістом, завданнями, критеріями оцінювання та попередніми результатами (за умови, якщо впровадження даної інновації здійснювалось раніше на базі іншого навчального закладу);

- *формуючий*, на якому створюється творча група для розробки плану впровадження, програми, координацію та моніторинг отриманих результатів на кожному етапі й оформлення документації;
- *апробаційний* (освоєння) інноваційної технології; моніторинг отриманих результатів, їх оцінка. На цьому етапі важливого значення набуває роль консультанта (наукового керівника) як одного з керівників інноваційної педагогічної програми. Особливого значення набуває процес навчання педагогічних працівників ІППО (тренерів, викладачів інноваційних програм) під час якого відбувається освоєння механізмів ефективного впровадження;
- *корекційний* передбачає визначення та вивчення проблем впровадження за результатами моніторингу (мотивація, інформування учасників; фінансування, непередбачені обставини тощо) пошук шляхів їх вирішення та створення умов для повторного впровадження;
- *адаптаційний* - впровадження з урахуванням попередніх результатів: подолання опору та психологічного дискомфорту, якісне інформування суб'єктів процесу;
- *експертний* - передбачає залучення незалежних експертів для оцінювання результатів впровадження – визначає якісні зміни у підвищенні кваліфікації педагогічних працівників;
- *презентаційний* - оприлюднення результатів впровадження освітніх інновацій (конференції, семінари, Інтернет-ресурси, ЗМІ)

Визначені основні етапи впровадження освітніх інновацій у підвищення кваліфікації педагогічних працівників потребують відповідного забезпечення, тому наступним кроком є визначення видів забезпечення даного процесу.

Важливим для нашого дослідження є уточнення поняття «забезпечення», сутність якого розглянула Л.М. Калініна, яка вважає, що «забезпечення – це виконання чогось, умова, дія, гарантія здійснення того чи іншого процесу, тобто уточнення, якого саме процесу і якого конкретно

якісного його аспекту – організаційного, правового, фінансового, методичного – потребує власне забезпечення”[10, с. 70].

Унаслідок теоретичного аналізу відповідної психолого-педагогічної літератури, нами виокремлено такі види забезпечення впровадження освітніх інновацій: *нормативно-правове* - система правових актів, нормативних документів і стандартів, що визначають інноваційну діяльність, порядок впровадження освітніх інновацій; *наукове* - передбачає науковий супровід, проведення експертизи, консультування; *методичне* – розробка рекомендацій, інструкцій, навчальних програм впровадження освітніх інновацій; *інформаційне* - надання комплексної інформації про освітні інновації, технології їх впровадження, доступу до інформаційних ресурсів; *організаційне* - створення механізмів, що забезпечують організацію та координацію впровадження освітніх інновацій; *кадрове* – передбачає визначення кваліфікаційних характеристик педагогічних працівників, які беруть участь у впровадженні освітніх інновацій; *технічне* - створення сучасної технічної бази засобів для роботи з інформацією); *фінансово - матеріальне* – створення умов праці, надання та обслуговування приміщення, обладнання робочих місць, мотивація учасників впровадження.

Безумовно важко переоцінити кожен із наведених видів забезпечення впровадження освітніх інновацій тому, що якість цього процесу прямо залежить від усіх видів його забезпечення, але основною характерною рисою сучасного наукового супроводу впровадження освітніх інновацій в будь-якій галузі є вивчення та регулювання *інформації про освітні інновації*, технології їх впровадження та інформаційні потоків (ресурси і комунікації), які забезпечують впровадження освітніх інновацій і інформаційні процеси переробки інформації, її аналізу, синтезу і обміну, отже, інформаційного забезпечення.

Аналіз основних концептів поняття “інформаційне забезпечення” дозволяє зробити висновок, що його багатозначність і багатоаспектність залежить від наукових підходів, які застосовують науковці під час його визначення [10].

На нашу думку, *інформаційне забезпечення* будь-якого процесу – це інформація, яка необхідна для перебігу цього процесу та відповідні інформаційні ресурси (джерела інформації), засоби та технології здійснення інформаційних процесів. Поняття інформаційного забезпечення тісно пов'язане із сутністю поняття "інформація", яке в наш час стало загальнонауковим.

Беручи за основу уточнення Л.М. Калініної, “що інформація та інформаційні процеси, адекватно відображають реальну дійсність, властиві не тільки природним, кібернетичним, соціальним, соціотехнічним, технічним та біологічним системам, а й взагалі всім матеріальним суб’єктам і об’єктам неживої природи”[10, с.124], під “інформацією” ми розуміємо: - загальнонаукове, багатоаспектне, всеохоплююче поняття, яке є вузловим у процесі пізнання, що виявляє загальні й конкретні багатогранні зв'язки із дійсністю як відображення цієї дійсності.

Зміст інформації залежить від того, кому надається інформація і з якою метою, та визначаємо: загальну та спеціальну інформацію. Наприклад, для ознайомлення освітян з інноваційними процесами надається загальна інформація про освітні інновації (Банк освітніх інновацій ЦППО (<http://cippe.edu.ua/index.php?page=search>), бази даних ОІППО), а для забезпечення впровадження освітньої інновації надається спеціальна інформація про освітні інновації та технології їх застосування (консультації науковців, авторів інноваційних ідей, практиків впровадження освітніх інновацій).

Забезпечення необхідного рівня інформаційного забезпечення впровадження освітніх інновацій передбачає точне визначення критеріїв якісної інформації: *новизна* (наявність виключно новітніх відомостей, висновки експертів щодо впровадження і масового застосування); *актуальність* (заключає в собі відображення важливих проблем системи освіти, для рішення яких і застосовується освітня інновація); *достовірність* (визначає точність і правдивість інформації, адекватне відображення дійсності, викладення фактів, аргументів); *достатність* (повнота, об’єм інформації, відповідність інформаційним потребам користувача); *комунікативність*

(визначається зрозумілістю, рівнем засвоєння та шляхами отримання і передачі інформації).

Велике значення серед основних компонентів інформаційного забезпечення мають інформаційні ресурси, або джерела інформації, їх кількість і різноманіття залежать від багатьох факторів, насамперед від вимог користувача інформацією.

Розглядаючи інформаційні джерела, які використовуються в упровадженні освітніх інновацій у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників ми дійшли висновку, що вони поділяються на традиційні і новітні. *Традиційними* джерелами інформації для освітян є бібліотеки, періодичні видання (газети, журнали, науково-методичні посібники, книги вчених та практиків), суб'єкти педагогічної діяльності (науковці, методична служба ІППО та РМК, викладачі ВНЗ та педагоги-практики), інформаційно-технічні системи (ЗМІ) (радіо, телебачення); *новітніми* – електронні бібліотеки, електронні бази (банки) даних, освітні сайти та Інтернет - конференції, тощо.

Серед новітніх електронних інформаційних джерел використання комп'ютерних мереж є найсучаснішим і більш ефективним, вони нині є одними із складових процесів поширення інноваційних ідей та інформаційного забезпечення, головною перевагою якої є швидке надання великого обсягу якісної інформації у зручний для педагога час.

Отже, ми розглядаємо ***інформаційне забезпечення впровадження освітніх інновацій у підвищення кваліфікації педагогічних працівників*** як комплекс, спеціально відібраної інформації про освітні інновації, що розміщена в різноманітних інформаційних ресурсах та надається за допомогою різних видів інформаційних джерел, процесів, засобів і технологій.

На даному етапі в усіх інститутах післядипломної педагогічної освіти для інформаційного забезпечення впровадження освітніх інновацій створено відповідні структурні підрозділи – центри, відділи педагогічних інновацій, ресурсні інформаційні центри тощо; розроблено електронні сайти, де

розміщено бази даних про регіональні і всеукраїнські освітні інновації; в цілому використовуються як традиційні, так і новітні інформаційні ресурси, але мають місце проблеми несистемного інформування педагогічних працівників про інноваційні процеси, недостатності інформаційної підтримки суб'єктів і об'єктів впровадження освітніх інновацій, вільного доступу до інформаційних джерел, невизначеності змісту інформації про освітні інновації, неготовності педагогічних працівників до практичного застосування сучасних видів інформаційних ресурсів. Вирішенню цих проблем сприятиме, розроблений нами спецкурс, який впроваджено у навчальний процес Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» АПН України.

Висновки

Аналіз наукових джерел, у яких розглянуто впровадження освітніх інновацій, свідчить про потребу подальшого вивчення цього процесу саме у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Нами уточнено організаційно-методичні, аналітично-інформаційні та психолого-педагогічні умови, які сприяють результативному впровадженню освітніх інновацій у підвищення кваліфікації, а саме: створення та забезпечення діяльності інноваційних й інформаційних структурних підрозділів ППО щодо організації впровадження освітніх інновацій, координації, моніторингу, системного інформування та консультування слухачів курсів підвищення кваліфікації в ППО; систематизація інформації про освітні інновації у різноманітних базах даних про них; розроблення системи інформаційного забезпечення впровадження освітніх інновацій, що ґрунтується на залученні різноманітної інформації про освітню інновацію і її адаптацію до застосування у практиці роботи педагогічних працівників; активне застосування сучасних ІКТ в інформаційних процесах та дистанційному навчанні слухачів курсів підвищення кваліфікації; створення єдиного інформаційного простору системи післядипломної педагогічної освіти; підготовка педагогічних працівників до застосування освітніх інновацій.

Розгляд піднятої педагогічної проблеми впровадження освітніх інновацій в ІППО підтверджує потребу у розробці спеціальної системи інформаційного забезпечення впровадження освітніх інновацій у підвищення кваліфікації педагогічних працівників

Список використаних джерел:

1. Андросук Г. Государственная инновационная политика // Бизнесинформ. – 1997. – № 1.
2. Бондар В.І. Дидактика: ефективні технології навчання студентів / Володимир Іванович Бондар: навч. посібник // УДПУ ім. М.П. Драгоманова. – К.: Вересень, 1996. – 129 с.
3. Ващенко Л.М. Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону: [монографія] / Л.М. Ващенко. – К.: Видавниче об'єднання «Тираж», 2005. – 380 с.
4. Даниленко Л.І. Менеджмент інновацій в освіті / Л.І. Даниленко. – К. : Шк. світ, 2007. – 120 с.
5. Даниленко Л.І. Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах: [монографія] / Л.І. Даниленко. – К.: Міленіум, 2004. – 358 с.
6. Закон України “Про освіту” // Законодавчі акти з питань освіти / Верховна Рада України. Комітет з питань освіти і науки: офіц. вид. – К. : Парламентське вид - во, 2004. – С. 21 – 52.
7. Закон України “Про вищу освіту” // Законодавчі акти з питань освіти / Верховна Рада України. Комітет з питань освіти і науки: офіц. вид. – К. : Парламентське вид - во, 2004. – С. 168 – 221.
8. Законодавство України у сфері інноваційної діяльності: Збірник законодавчих актів / Верховна Рада України. офіц. вид. – К.: Парламентське вид - во, 2007. – 152 с.
9. Закон України “Про інноваційну діяльність” // Економіст. – 2004. – № 5. С. 4 – 9 / [Електронний ресурс] Режим доступу : (www.zakon.rada.gov.ua).

10. Калініна Л.М. Інформаційне управління загальноосвітнім навчальним закладом: системи, процеси, технології: [монографія] / Людмила Миколаївна Калініна. — К.: Інформавтодор, 2008. — 472 с.
11. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні –інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / Василь Григорович Кремень. – К.: Грамота, 2005.- С.3 (448 с.)
12. Науково-організаційні основи експертизи інноваційної освітньої діяльності в регіоні: Наук.- метод. посібник / [Даниленко Л.І., Паламарчук В.Ф., Зайченко О.І. та ін.] ; за ред. Л. І. Даниленко.– К. : Логос, 2006.–196 с.
13. Паламарчук В.Ф. Першооснови педагогічної інноватики. Т.2. – К.: Освіта України, 2005. – 504 с.

Аннотація

В статье на основе анализа теоретических источников уточнены условия, этапы и виды обеспечения внедрения образовательных инноваций в систему повышения квалификации педагогических работников.

Ключевые слова: инноватика, образовательные инновации, внедрение образовательных инноваций, инновационная деятельность, информационное обеспечение.

Annotation

The article based on an analysis of theoretical sources clarified the conditions, stages and types of support for the implementation of educational innovations in the system of training teachers.

Keywords: Innovation, Educational Innovation, the introduction of educational innovations, innovation activities, Information support.